

Jonas Otternes Nilssen

Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: David Andreas Bell

Mai 2021

Jonas Otternes Nilssen

Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: David Andreas Bell
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven handler om vold blant menn og kvinner knyttet opp mot risikofaktorer. Målet med oppgaven har vært å skape et teoretisk fundament for å kunne forstå både hva vold faktisk er og hvorfor det forekommer, samt kartlegge hvorvidt et individs utøvelse av vold kan predikeres ut ifra forhold tilknyttet både personlighet, helse og tidligere erfaringer. Med utgangspunkt i dette valgte jeg denne problemstillingen:

-Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?

Den metodiske tilnærmingen for å besvare denne problemstillingen har vært lignende det som karakteriserer en litteraturstudie, nemlig aktiv bruk av tilgjengelige databaser for å gjennomføre systematiske litteratursøk. De ulike funnene og refleksjonene som gjennom teori har blitt presentert har blitt drøftet opp mot hverandre for å belyse både likheter og ulikheter.

I min gjennomgang av de forskjellige teoretiske perspektivene på vold har jeg fått et større innblikk i hvor komplekst voldsfenomenet er, samt hvor mye som gjenstår for å skape en helhetlig forståelse. Resultatene har gitt indikasjon på at det er svakheter fra teoretisk hold tilknyttet blant annet kvinners voldsutøvelse mot menn, hvordan vold kan forstås i kontekst av kultur og system, samt hvordan ulike variabler og livsbetingelser både selvstendig og sammen kan påvirke hvorvidt et menneske er mer eller mindre tilbøyelig til å utføre voldshandlinger. Denne oppgaven viser at det eksisterer mye kunnskap og forståelse for vold blant både profesjonsutøvere og forskere, men også at det fram i tid vil være nødvendig å forske mer for å kunne utvikle et solid nok informasjonsgrunnlag til å se sammenhenger der hvor de ikke nødvendigvis er så tydelige.

Abstract

The purpose of this paper has been to establish a theoretical foundation from which one can understand both what the term violence entails and why it is such a relevant field of study. This paper has also had a primary focus on risk factors in relation to violent behavior, as well as mapping whether an individual's practice of violence can be predicted based on factors related to personality, health, and past experiences. Based on this, my research question was formulated as such:

-Which risk factors can predicate men and women's use of violence as a form of expression?

The methodological approach to answering this question has been similar to that which characterizes a literature study, namely the active use of available databases to conduct systematic literature searches. The various findings that were discovered through analyzing said literature has been presented both independently and in relation to one another to shed light on similarities and differences.

In my review of the different theoretical perspectives on violence, I have gained a greater understanding of both the complexity that encompasses it and how much yet remains in the way of research to establish an integral understanding of it. The results have given an indication that we still do not have enough knowledge about certain elements, such as women's violence against men, how violence can be understood in the context of cultures and systems, and how different variables and conditions for life can both independently and together affect whether a person is more or less prone to commit acts of violence.

This paper shows that we have a great deal of knowledge about violence and the conditions for its existence, but also that we need to keep building on this knowledge if we are to develop a solid enough theoretical basis to uncover the connections that may yet be unknown to us.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon.....	s. 1
1.1 Oppgavens struktur.....	s. 1
1.2 Valg av problemstilling.....	s. 1
1.3 Problemstillingens sosialfaglige relevans.....	s. 2
1.4 Avgrensninger og definisjon av sentrale begrep.....	s. 3
1.4.1 Normalisering.....	s. 3
1.4.2 Makt.....	s. 3
1.4.3 Avmakt.....	s. 3
1.4.4 Interpersonlig vold.....	s. 3
1.4.5 Avgrensninger.....	s. 4
2.0 Data og metodevalg.....	s. 4
2.1 Søkeprosessen.....	s. 4
2.2 Kildekritikk.....	s. 5
3.0 Teori og litteratur.....	s. 6
3.1 Voldsbegrepet og dets definisjonsgrunnlag.....	s. 6
3.2 Hvordan forstår man vold?.....	s. 9
3.3 Risikofaktorer for vold.....	s. 12
3.4 Voldsutøvelse fra et kjønnsperspektiv.....	s. 14
4.0 Resultater og drøfting.....	s. 16
4.1 En omforent definisjon av vold.....	s. 16
4.2 Kan man predikere et individs bruk av vold?.....	s. 18
4.3 En helhetlig forståelse av vold.....	s. 19
5.0 Avslutning.....	s. 21
5.1 Bibliografi.....	s. 22

1.0 Introduksjon

Denne bacheloroppgaven handler om vold på et overordnet nivå i forhold til hvordan man kan forstå og definere begrepet, identifisere bakenforliggende risikofaktorer og hvordan utøvelsen av vold skiller seg mellom kvinner og menn. Med dette som utgangspunkt endte jeg opp med denne problemstillingen:

«Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?»

1.1 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er inndelt i fem primære segmenter. Jeg vil først og fremst presentere bakgrunnen for mitt valg av tema og problemstilling, før jeg videre diskuterer dets relevans for sosialt arbeid og skisserer rammene for oppgaven i form av avgrensninger til problemstillingen. I etterfølgende del av oppgaven vil jeg presentere metodebruk og hvilke virkemidler som har blitt anvendt for å gi oppgaven faglig belegg. I det tredje segmentet vil teori og litteratur som oppgaven bygger på presenteres og samtidig skape et naturlig grunnlag for oppgavens neste del, nemlig drøftingen. I drøftingsdelen av oppgaven vil jeg forsøke å trekke linjer mellom litteraturen jeg har benyttet meg av og vurdere dette opp mot problemstillingen for oppgaven. Avslutningsvis, i del 5, vil jeg forsøke å fremheve det mest sentrale fra forhenværende hovedpunkter og samtidig komme med noen refleksjoner før jeg til sist presenterer litteraturlisten for oppgaven.

1.2 Valg av problemstilling

Bakgrunnen for at jeg har valgt dette som tema for min oppgave ligger nok i erfaringen jeg har fått gjennom siste del av mitt studieløp innen sosialt arbeid, i form av praksisplassering og videre jobb i barneverntjenesten. I løpet av tiden i barnevernet har jeg jobbet med både ofre for vold og de som selv har utført volden, noe som igangsatte en nysgjerrighet i meg knyttet til historien som ligger bak.

Jeg ønsker å forstå hvorfor noen mennesker velger vold som utvei og hvilke karakteristikk, om noen, som kan identifiseres som fellestrekk for disse menneskene. Det er også et mål i denne oppgaven å belyse eventuelle forskjeller mellom menn og kvinner når det kommer til utøvelse av vold, samt hva som utgjør voldens grunnmekanismer.

I mitt søk etter sammenhenger og risikofaktorer for vold oppdaget jeg en rapport på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sine hjemmesider som tar utgangspunkt i beboere og dagbrukere av krisesentertilbudet i Norge (Bufdir, 2020). I denne rapporten med statistisk grunnlag fra 2019 utpeker Bufdir som hovedpunkter at 9 av 10 voksne brukere var utsatt for en mannlig voldsutøver, 8 av 10 barn hadde rapportert far som voldsutøver og omtrent 8 av 10 krisesenterbrukere rapporterte at voldsutøver var nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer (Bufdir, 2020). På bakgrunn av dette kan det raskt dannes et inntrykk av hvem som i størst grad utøver vold og hvor dette forekommer, men dette er noe jeg gjennom oppgaven ønsker å undersøke nærmere for å finne forklaringer på hvorfor statistikken er slik.

1.3 Problemstillingens sosialfaglige relevans

Sosialt arbeid er en benevnelse som favner et stort spekter av ulike profesjoner, men hvor essensen ligger i kontakten mellom mennesker (Ellingsen, Levin, Berg, & Kleppe, 2016, s. 22). Gjennom denne kontakten vil man kunne få innsikt i andre menneskers utfordringer og vansker, hvorav vold kan aktualiseres som et av flere moment som man må ta stilling til.

På bakgrunn av dette er det hensiktsmessig både for sosionomer og andre som jobber innen helse- og sosialfag å ikke bare ha kjennskap til begrepet vold, men gjerne en dypere forståelse for hva som faktisk ligger i begrepet og hvordan man kan tilnærme seg noe som lett kan virke uforståelig. Dette fordrer at man er aktiv i sitt søk etter ny kunnskap og har en nysgjerrighet som fasiliterer økt forståelse for tematikkens kompleksitet, slik at man står bedre rustet til å møte og yte bistand til både voldsutøvere og voldsofre.

1.4 Avgrensninger og definisjon av sentrale begrep

Jeg har her valgt å definere enkelte begrep som er å gjenfinne i oppgavens teori- og drøftingsdel. En definisjon av selve voldsbegrepet vil imidlertid presenteres i oppgavens teoridel, da det finnes ulike perspektiv på hvordan man bør og kan tilnærme seg en definisjon av begrepet.

1.4.1 Normalisering

Normalisering er en prosess som omhandler opplevelsen av eller handlingene knyttet til det å gjøre et fenomen så vanlig eller upåfallende at det ikke er noen grunn til å problematisere det (Isdal, 2020, s. 220).

1.4.2 Makt

En klassisk definisjon av maktbegrepet finner man fra Max Weber, som definerer makt som «[...] menneskers sjans til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand» (Weber, 2010, s. 51). For å bygge videre på dette man kan også se til Ellingsen og kolleger, som beskriver at makt kan opptre både mellom enkeltindivider, mellom individer og grupper og mellom individ og samfunn (Ellingsen et al., 2016, s. 30).

1.4.3 Avmakt

Avmakt kan ifølge Isdal defineres som en tilstand tilknyttet faktiske, biologiske, opplevde eller følelsesmessige forhold som karakteriseres gjennom at behov, målsettinger eller forventninger ikke oppfylles, ved at man hindres i å gjøre noe man vil, eller ved at man opplever sitt liv eller sin integritet som truet eller angrepet (Isdal, 2020, s. 109).

1.4.4 interpersonlig vold

Interpersonlig vold kan kortfattet defineres som den volden enkeltindivider blir utsatt for av andre mennesker (Isdal, 2020, s. 40).

1.4.5 Avgrensninger

Jeg har valgt å avgrense min problemstilling til risikofaktorer og deres prediksjonsverdi for voldsutøvelse blant menn og kvinner. Bakgrunnen for dette ligger blant annet i at man som sosionom har som et av sine viktigste formål å jobbe forebyggende opp mot sosiale problemer (Ellingsen et al., 2016, s. 24). Denne avgrensningen har gjort at jeg gjennom oppgaven ikke har sett på de ulike konsekvensene som vold kan ha både på kort og lang sikt, men heller har rettet fokus mot hvordan voldens eksistens i samfunnet kan forstås. Jeg har også valgt å ikke se inngående på behandlingstilbud for voldsutøvere eller vold direkte knyttet opp mot barn, da dette er tema som i seg selv er omfattende og fordrer mer redegjørelse enn jeg i denne oppgaven har rom for å gi.

2.0 Data og metodevalg

Dette er en teoretisk oppgave som tar utgangspunkt i NTNU sine retningslinjer for bacheloroppgave i sosialt arbeid våren 2021. Metodikken baserer seg på systematisk søk etter litteratur i tilgjengelige databaser for å belyse de forhold som oppgaven har tatt sikte på å tematisere.

2.1 Søkeprosessen

Jeg begynte tidlig med søkeprosessen i denne oppgaven for å kartlegge omfanget av studier og informasjonskilder tilknyttet mitt valg av tema. Jeg benyttet meg av tre forskjellige elektroniske litteraturbaser, nemlig Oria, Idunn og Google Scholar. Søkeordene som jeg brukte for å finne relevante studier og artikler er: «violence», «aggression», «male violence», «female violence», «defining violence», «violence and mental illness» og «predictors for violence». Med utgangspunkt i dette fant jeg mange relevante artikler, men valgte å fortsette søket med mer sammensatte setninger for å tydeliggjøre søket enda mer. Disse setningene var som følger: «most common predictors for violent behavior», «differences in male and female violent behavior» og «Underlying causes of violence». Jeg benyttet disse søkefrasene også på norsk, men oppdaget raskt at jeg fant mer av det jeg var på utkikk etter gjennom internasjonale studier. Jeg hadde imidlertid et ønske om å inkludere et nasjonalt perspektiv på vold også og valgte derfor å bruke Per Isdals bok om meningen med volden som en gjennomgående og sentral kilde. I litteratursøkeprosessen med benyttelse av ovennevnte

søkeord både enkeltvis og sammensatt ble det mange treff på de ulike databasene. Dette medførte en lang prosess tilknyttet det å filtrere hvilke studier og artikler som kunne være relevant å inkludere, gitt vinklingen i denne oppgaven.

2.2 Kildekritikk

I søk etter litteratur innen fagområder som er i stadig utvikling, kan litteratur av eldre årgang fort være utdatert (Dalland, 2018 s. 162). Dalland poengterer imidlertid også at eldre kilder kan være av stor betydning i enkelte fag, spesielt når de brukes i en refleksjonsprosess tilknyttet nyere funn. Jeg har i denne oppgaven forsøkt å finne og benytte den litteraturen som best belyser aspektene tilknyttet min problemstilling. Litteraturen som jeg har funnet er både av eldre og nyere dato, og jeg har, som Dalland påpeker er viktig, forsøkt å vurdere disse opp mot hverandre. Gjennom prosessen har jeg forsøkt å være bevisst på at min forforståelse av temaet, som også nevnes av Dalland, sannsynligvis har vært en påvirkende faktor til det kildeutvalget jeg til slutt satt igjen med (Dalland, 2018, s. 58).

Jeg har valgt å benytte meg av statistikk presentert på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sine hjemmesider for å gi et nasjonalt innblikk i oppgavens tematikk, men det kan betraktes som en svakhet at utvalget for statistikken de presenterer er begrenset til kun kvinner og attpåtil kvinner som bevisst har oppsøkt bistand hos krisesentertjenesten. Denne statistikken bærer derfor liten vekt i oppgaven og det er, som det senere vil bli belyst i oppgavens teoridel, sannsynlig at det foreligger mørketall forbundet med rapportering av voldshendelser. En annen kildekritikk er at mye av forskningslitteraturen knyttet til vold er avgrenset innenfor spesifikke kontekster og rammer som eksempelvis vold i nære relasjoner, menns vold mot kvinner, kvinners vold mot menn, voldsutøvelse blant bestemte demografiske grupper, mens det i denne oppgaven forsøkes å få et mer overordnet perspektiv på fenomenet. I tillegg er det verdt å trekke fram at flere av de anvendte forskningsartiklene og også øvrig litteratur som er brukt i denne oppgaven operasjonaliserer voldsbegrepet forskjellig, noe som kan skape utfordringer knyttet til det å trekke solide linjer mellom ulike funn.

3.0 Teori og litteratur

Jeg vil i denne delen av oppgaven presentere teorien som jeg har valgt som utgangspunkt for å redegjøre for voldens grunnkomponenter, hvordan vold kan forstås, hvordan og hvorvidt vold kan predikeres og til slutt, hvordan utøvelse av vold kan være forskjellig for menn og kvinner.

3.1 Voldsbegrepet og dets definisjonsgrunnlag

Selve begrepet vold beskriver et komplekst fenomen som kan være svært utfordrende å forstå, siden kompetene som sammen utgjør begrepet ofte baserer seg på atferd som strider med etablerte etiske normer i samfunnet (Isdal, 2020, s. 210). Det vil av den grunn være hensiktsmessig å først ta et dypdykk i selve begrepet vold før man går videre og belyser nyansene av fenomenet opp mot ulike forhold.

Jeg velger innledningsvis å henvende meg til Per Isdal som i sin bok om meningen med volden kategoriserer vold i fem ulike undergrupper avhengig av hva volden retter seg inn mot. Disse gruppene innbefatter fysisk, psykisk, latent, materiell og til slutt seksuell vold (Isdal, 2020, s. 41-69). Av disse kategoriene er nok fysisk og psykisk vold de begrepene som i størst grad skaper assosiasjoner hos folk flest. Det å inkorporere flere aspekter til begrepet kan imidlertid være positivt i den forstand at det i større grad åpner for mer nøyaktig nyansering av bakgrunn, konsekvenser og sammenhenger (Isdal, 2020, s. 42). Det vil også kunne øke evalueringsmuligheter tilknyttet behandlingsprogram og tillate for en mer nyansert veileder til preventive tiltaksprogram (Hamby, 2017, s. 167).

Isdal presenterer en definisjon av fysisk vold som «[...] enhver form for fysisk makt som gjennom at det smerter, skader, skremmer og krenker, påvirker et annet menneske til å slutte å gjøre noe det vil eller gjøre noe mot sin vilje» (Isdal, 2020, s. 45). Dette er en vid definisjon av begrepet som omfatter en rekke ulike handlinger, alt fra spark og slag til andre fysiske tilnærminger avhengig av hvordan dette tolkes og forstås av personen det rettes mot. Videre presenterer han definisjonen av psykisk vold som «[...] alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel» (Isdal, 2020, s. 51). Denne definisjonen skiller seg markant fra den første i form av fraværet av fysiske handlinger og et skiftende fokus over til bruk av en form for bakenforliggende makt til å kontrollere et annet menneske.

Denne kontrollfunksjonen ser man også i det Isdal kaller for latent vold, som han beskriver som en mer skjult form for vold som ikke eksisterer i kraft av at den faktisk forekommer, men på grunn av muligheten for at den kan forekomme (Isdal, 2020, s. 68). Latent vold er altså effekten som enkelte mennesker kan oppleve gjennom det å være bevisst at risikoen for vold er til stede dersom de gjør en bestemt ting, som eksempelvis å gå ut fra leiligheten sin om kvelden (Isdal, 2020, s. 69). De to siste kategoriene som Isdal skisserer er materiell og seksuell vold som begge deler samme definisjon som fysisk vold, med det unntak at førstnevnte retter seg mot materielle gjenstander og sistnevnte retter seg inn mot en persons seksualitet.

En annen tilnærming til det å definere vold stammer fra Sherry Hamby, som beskriver utfordringer knyttet til å det å skape en helhetlig definisjon av begrepet. Hun beskriver imidlertid at en omfattende definisjon må inkludere fire ulike aspekter, nemlig at atferden er unødig, uønsket, intensjonell og skadelig (Hamby, 2017, s. 168). Disse aspektene er ifølge Hamby nødvendig for å inkludere all atferd som tilhører den overordnede kategorien «vold», samtidig som man ekskluderer lignende atferd som normalt ikke regnes som vold, herunder selvforsvar, uhell og lek (Hamby, 2017, s. 168). Dette forklares nærmere ved å ta en titt på hver enkelt komponent, hvorav kriteriet knyttet til handlinger som unødige først blir tematisert. Hamby beskriver at mesteparten av menneskers atferd som er skadelig, intensjonell og uønsket ikke nødvendigvis har en gevinst som ikke ellers kan oppnås gjennom ikke-voldelige tilnærminger. For å eksemplifisere dette pekes det på mobbing, som ofte utøves med et mål om å øke egen sosial status (Hamby, 2017, s. 170). Hamby påpeker at mobbing kan medføre økt sosial status, men at denne tilnærmingen er unødig med hensyn til at mennesker, også barn i skolealder, har et repertoar i sin atferd som gjør det mulig å søke og oppnå økt status uten å anvende mobbing som redskap (Hamby, 2017, s. 170). Et annet eksempel er oppdragervold, som både er intensjonell, skadelig, uønsket og også unødig. Det påpekes i artikkelen at denne atferden er unødig i kraft av at det foreligger håndfast dokumentasjon på at mennesker er kapabel til å oppnå et mål om veloppdradde barn uten bruk av dette som metode (Hamby, 2017, s. 170).

Neste aspekt er at voldsatferd må være uønsket, noe som kan virke som en selvfølgelighet, men som er en viktig distinksjon å inkorporere for å skille vold fra annen prososial atferd. Hamby påpeker her at mange mennesker utsetter seg selv for potensielt fysisk og psykisk skade både gjennom medisinske behandlinger og gjennom deltakelse i flere ulike grener av

idrett (Hamby, 2017, s. 173). Det som skiller dette fra vold er at de oppfattede gevinstene for den enkelte utveier skadene eller risikoen for skade. Disse handlingene er noe som enkelte mennesker selv samtykker til å bli utsatt for og de kan således ikke karakteriseres som vold ifølge Hamby (Hamby, 2017, s. 173). Videre ligger neste kriterium til voldsdefinisjonen i intensjonen bak en handling, noe som beskrives som et mer utfordrende element å inkorporere. Hamby påpeker at det foreligger kognitive forutsetninger knyttet til det å ha en intensjon om et visst utfall av en handling, da det fordrer en kapasitet til å forstå og planlegge egen atferd som kan være manglende eller nedsatt hos små barn og mennesker med alvorlig kognitiv funksjonsnedsettelse (Hamby, 2017, s. 174). I et forsøk på å belyse intensjonskriteriet skiller hun mellom intensjonen bak en handling og motivet som fasiliterer handlingen. Det påpekes at voldelige intensjoner gjerne utformes gjennom et motiv om å tilegne seg noe som den enkelte anser som positivt, eksempelvis ressurser og sosial status, samt en villighet til å oppnå dette gjennom illegitime tilnærminger (Hamby, 2017, s. 174). Dette skiller seg fra uhell og uunngåelige hendelser hvor en person blir påført skade av en annen uten at dette fra utøverens side var verken ønsket, søkt etter eller et redskap for selv å oppnå en gevinst.

Siste aspekt av voldsbegrepet ligger i at en handling innenfor denne kategori må være skadelig. Hamby tar her utgangspunkt i en definisjon hvor noe som er skadelig må resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i fysisk eller psykisk skade, død, feilutvikling eller en persons berøvelse av noe (Hamby, 2017, s. 174). Det påpekes at en forståelse av voldsbegrepet sett opp imot dette forutsetter at man redegjør for terskler knyttet til hva som faktisk konstituerer skade. For å belyse dette viser Hamby til at skrubbsår som eksempel sjelden er tilstrekkelig i sitt skadeomfang til å tilknyttes definisjonen av vold, samtidig som mindre synlige, dog mer innvirkende skader som eksempelvis selvmordstanker også unnlates definisjonen (Hamby, 2017, s. 174). Et annet viktig moment som fremheves er sammenhengen mellom en handling og det konsekvensielle resultat for den enkelte, hvor Hamby skisserer at en type handling ikke nødvendigvis kan kategoriseres som voldelig på bakgrunn av at enkelte mennesker kan ha opplevd handlingen som skadelig (Hamby, 2017, s. 174). Dette eksemplifiseres med avvisning tilknyttet romantiske relasjoner, hvor selve avvisningen kan oppleves som skadelig for enkelte, men hvor det samtidig ikke foreligger en kontinuitet i dette utfallet som rettferdiggjør klassifisering av handlingen som voldelig (Hamby, 2017, s. 174). På bakgrunn av dette fremhever Hamby at skadelighetskriteriet for voldsdefinisjonen er utilstrekkelig i seg selv, men nødvendig som en komponent i helheten for

å skille vold fra andre ubehagelige hendelser som også er både unødige, uønskede og intensjonelle (Hamby, 2017, s. 174).

3.2 Hvordan forstår man vold?

Med utgangspunkt i en nærmere titt på definisjonen av voldsbegrepet har man et godt utgangspunkt for å videre tilnærme seg en forståelse av hvorfor og hvordan disse handlingene som er intensjonelle, uønskede, skadelige og unødige faktisk forekommer.

Mennesker er naturlig utstyrt med en nysgjerrighet som forsøker å forklare og skape mening i det vi erfarer og observerer rundt oss (Isdal, 2020, s. 210). I tilfeller hvor slik mening ikke er å finne, vil mennesker naturlig forsøke å konstruere denne meningen selv. Dersom man ser dette i lys av vold vil slik meningsskapning fra utøverens side ofte fortone seg som en forsvarsmekanisme, ettersom det søkes en forklaring for egen atferd som samtidig unnlater å stemple utøveren som et dårlig eller ondt menneske (Isdal, 2020, s. 210). Isdal poengterer at det finnes noen karakteristiske mønstre for hvordan vold forstås og forklares som han har valgt å benevne som skjebneforklaringer, usynliggjøring, normalisering, rettighetstenkning, eksternalisering, bagatellisering, minimering og benektelse (Isdal, 2020, s. 211). Felles for disse forklaringsmodellene er at de reduserer selve handlingen til noe ubetydelig og dermed forskyver ansvaret vekk fra den som utøver volden (Isdal, 2020, s. 211).

Skjebneforklaringer beskrives av Isdal som forklaringer som benyttes når mennesker står overfor fenomener som er uforståelige og som skaper avmakt, hvor da meningsinnholdet tilfaller noe høyerestående som eksempelvis ondskap (Isdal, 2020, s. 211). Dette henger tett sammen med attribuerte merkelapper gjennom en type generalisering hvor alle som plager, voldtar og truer blir stemplet som psykopater (Isdal, 2020, s. 212). Denne typen forklaringsmodell viser en konstruert forståelse av en hendelse som sjelden er verken hensiktsmessig eller nyttig for å forklare bakgrunnen og årsaken for en handling (Isdal, 2020, s. 212). En annen måte å forholde seg til vold på er gjennom det Isdal kaller usynliggjøring, som i seg selv ikke er en meningsbærer, men en prosess som innebærer at man unnlater seg å skape et meningsinnhold knyttet til en hendelse for å distansere seg fra både den implisitte og eksplisitte betydningen handlingen har (Isdal, 2020, s. 215). Dette karakteriseres som en av de viktigste årsakene til at vold kan skje igjen og igjen, da man gjennom å overse, glemme og unnlate å problematisere volden gir den fritt spillerom til å regjere uhemmet (Isdal, 2020, s. 215). Et eksempel på dette er vold og overgrep som foregår innenfor rammene av en familie,

hvor en synliggjøring av volden vil kunne medføre en ubehagelig problematisering av etablerte maktforhold (Isdal, 2020, s. 215). Dette maktforholdet mellom to parter tematiseres også av Kjersti Narud i hennes bok om vold mot kvinner, hvor hun i tilknytning til vold i nære relasjoner beskriver at redselen for å bli avvist eller forlatt av sin partner kan være en prominent drivkraft bak maktutøvelsen som vold representerer (Narud, 2014, s. 317). Det kan også være at den som utøver slik makt har et behov for å ta kontroll i hjemmet for å kompensere for opplevde mangler utenfor hjemmet. Dette behovet kan strekke seg så langt at det påvirker en person til både bevisst og ubevisst søke en partner med personlighetstrekk som tilsier at slik dominans og maktutøvelse er mulig (Narud, 2014, s. 317).

Et annet mønster Isdal benytter i sin forståelse av vold er prosessen knyttet til normalisering. Denne prosessen fjerner nødvendigheten av å skulle forklare en utført handling, da dette sjelden forventes eller kreves av handlinger som ikke kategoriseres som atypiske (Isdal, 2020, s. 220). Denne normaliseringen har sterk forankring i kultur, noe som eksempelvis kan knyttes opp mot vold som en del av barneoppdragelsen. Isdal beskriver at det i vår kultur har forekommet en gradvis avnormalisering av vold, samtidig som antall forekomster av voldsbruk mot barn innen familier reflekterer at denne voldsformen fremdeles er ganske normalisert i Norge kulturelt sett (Isdal, 2020, s. 221). For å se nærmere på dette kan det være hensiktsmessig å trekke inn en rapport fra Trondheim kommune, hvor det gjennom et samarbeidsprosjekt med Sør-Trøndelag politidistrikt ble gjennomført en kvalitativ studie av vold blant barn og unge i Trondheim (Trondheim kommune, 2021). Ut ifra intervjuene i studien fremkom det at ungdommene i utvalget hadde en forståelse av vold som at den er begrenset til det som er fysisk, og da gjerne av mer alvorlig grad og med større skadeomfang (Trondheim kommune, 2021, s. 19). Det å eksempelvis slåss eller ha en nevekamp var noe ungdommene karakteriserte som normalt og ikke innenfor voldsbegrepet. Et slikt funn gir en indikasjon på at en normaliseringsprosess tilknyttet enkelte atferdsmønstre har forekommet blant ungdommene, slik Isdal poengterer er en vanlig karakteristikk i forståelsen av vold (Isdal 2020, s. 221).

Voldsbruk kan også tolkes i lys av rettigheter man selv har eller opplever at man har som person, noe Isdal karakteriserer som rettighetstenkning (Isdal, 2020, s. 223). Denne tilnærmingen gjør voldsbruken uproblematisk, da den begrunnes ut ifra et ståsted hvor den som utøver volden eier retten eller sannheten. Isdal eksemplifiserer dette med at voksne i en posisjon som foreldre kan bruke vold som et middel i barneoppdragelsen og gi dette middelet

en legitimitet som gjør volden både lett å utøve og lett å forklare (Isdal, 2020, s. 223). I dette henseende vises det til at vold tidligere har vært ansett som noe lignende en rettighet, men også en plikt eller et ideal som har rettfærdiggjort brutaliteten. Dette med å ha eierskap til sannheten beskriver Isdal som et sannhetsmonopol, som innebærer en overbevisning om at de reglene og løsningene man selv sitter med representerer det eneste som kan være sant (Isdal, 2020, s. 224). Det trekkes videre linjer til at jo mer rigid en person er på slike regler, jo større blir risikoen for at vold kan forekomme. Bakgrunnen for dette er at prinsippene får forrang foran menneskene, og når en person ikke lenger ser ikke-voldelige metoder for å få omverdenen til å tilpasse seg disse prinsippene, så er det kun vold som gjenstår som løsning (Isdal, 2020, s. 224).

Videre beskriver Isdal begrepet eksternalisering som en av de mest vanlige og viktigste forståelsesrammene som benyttes for å skape mening (Isdal, 2020, s. 231). Prosessen knyttet til eksternalisering handler om at man forsøker å finne forklaringer på egne handlinger gjennom forhold som ligger utenfor en selv. Gjennom eksternalisering kan vedkommende som bruker vold legge årsaken til, og ansvaret for volden hos den som provoserer, og dermed forsvare overfor seg selv og andre at volden kun var en reaksjon på en forhenværende provokasjon (Isdal, 2020, s. 231). Dette er en form for ytre årsaksforklaring som fratrukker skyld og ansvar hos voldsutøveren, som på sin måte inngår i en offeropplevelse der vedkommende får en tilbøyelighet til å anse seg selv som den forulempede i situasjonen (Isdal, 2020, s. 233). Isdal vektlegger denne forklaringsmodellen fordi den representerer en forsvarsmekanisme som er svært vanlig for mennesker å benytte i flere ulike situasjoner, ikke bare når det kommer til vold (Isdal, 2020, s. 234). Dette eksemplifiseres i form av forbindelsen mellom alkohol og vold, hvor alkohol på mange måter skaper en sosialt akseptert ramme for ansvarsfraskrivning. I denne konteksten blir ens handlinger under påvirkning forklart med kjemiske kvaliteter ved alkoholen fremfor forhold knyttet til den som faktisk utøver handlingene (Isdal, 2020, s. 235). Avslutningsvis fokuserer Isdal på benektelse, bagatellisering og minimering som tre momenter som på mange måter sklir over i hverandre. Disse begrepene knyttes til det å skulle redusere volden til noe så uvesentlig eller uproblematisk at den ikke utgjør noe problem og dermed ikke skaper grunnlag for reaksjoner (Isdal, 2020, s. 236). Gjennom benektelse hevdes det at volden ikke har funnet sted eller at det ikke er en selv som har gjort noe (Isdal, 2020, s. 236). Bagatellisering og minimering på den annen side beskriver prosesser hvor voldshandlingen erkjennes, men hvor utøveren forsøker å

gjøre handlingen til noe mindre omfattende eller alvorlig enn den er for å unngå å måtte stå til rette for handlingen (Isdal, 2020, s. 240). Knyttet opp mot dette trekker Isdal fram språk som et sentralt virkemiddel, da man gjennom å bruke ord som assosieres til mindre alvorlige handlinger kan redusere den faktiske volden til noe helt annet enn den faktisk er (Isdal, 2020, s. 240).

3.3 Risikofaktorer for vold

I dette delsegmentet skal fokus skiftes over til det som utgjør selve problemstillingen, nemlig hvilke identifiserbare forhold som kan predikere en risiko for voldsatferd. Tilstedeværelsen av slike risikofaktorer kan indikere at en person befinner seg i en sårbar situasjon for å utøve vold og overgrep, men de kan derimot ikke forklare hva som faktisk er årsaken til at vedkommende utøver slik atferd (Kvillo, 2011, s. 279).

Jeg vil først ta utgangspunkt i en studie av Ingunn Askeland og kolleger hvor de i perioden 1992-2004 undersøkte sammenhengen mellom et individs voldsutøvelse og det å selv ha blitt utsatt for vold tidligere (Askeland, Evang & Heir, 2010). For å gjøre dette brukte de et utvalg bestående av 1.237 menn som på frivillig basis hadde søkt klinisk behandling for voldsatferd hos klinikken «Alternativ til vold» (ATV) i Oslo. Alle klientene hadde en historikk knyttet til partnervold, men i perioden hvor undersøkelsen ble gjennomført ble 757 klienter ekskludert på bakgrunn av manglende informasjon tilknyttet deres voldsutøvelse og erfaringer som ofre for vold. Utvalget gjensto da av 480 klienter, men det ble i tillegg hentet ut en gruppe på 148 menn fra de som først ble ekskludert for å sammenligne med utvalget i et forsøk på å kartlegge hvor representative resultatene var (Askeland et al., 2010, s. 1097). Det ble i studien kartlagt flere ulike typer voldsatferd, herunder fysisk vold, kontrollerende atferd, materiell vold, indirekte aggresjon, seksuell vold og psykisk degresjon. De fleste typer voldsatferd ble rapportert av utvalget, bortsett fra seksuell vold som kun ble rapportert av 6.9 %. Mesteparten av klientene rapporterte at de hadde brukt mer enn tre ulike typer vold (Askeland et al., 2010, s. 1101).

Dette ble videre knyttet opp mot tidligere erfaringer med familiær vold i barndom og ungdomsår, hvor 288 av 480 klienter rapporterte at de hadde erfaring med dette (Askeland et al., 2010, s. 1101). Det var 238 klienter som rapporterte at de selv hadde blitt utsatt for fysisk vold og 81.1 % av disse rapporterte i tillegg at far eller stefar hadde utøvd volden (Askeland et al., 2010, s. 1101). Askeland og kolleger trakk fra disse resultatene linjer videre til

klientenes egen voldsutøvelse og oppdaget at klienter med tidligere erfaring fra vold som barn eller ungdom rapporterte større grad av voldsatferd enn de som ikke hadde vært utsatt for vold i oppveksten (Askeland et al., 2010, s. 1101). Gjennom videre bruk av regresjonsanalyse i studien oppdaget de to signifikante assosiasjoner, nemlig at fysisk misbruk predikerer psykisk kontrollerende atferd og at seksuelt misbruk predikerer seksuell vold (Askeland et al., 2010, s. 1101). Det finnes også en annen studie fra Carr & VanDeusen, som i 2002 undersøkte sammenhengen mellom voldsatferd og tidligere erfaringer i familier. Det ble i denne studien funnet at det å være vitne til vold mellom foreldre har en signifikant assosiasjon til senere vold mot en partner (Carr & VanDeusen, 2002, s. 641).

Et annet moment man kan ta stilling til i forhold til voldsatferd er dets tilknytning til psykiske lidelser, og også her finnes det en studie av Askeland og Heir som kan belyse tematikken. De publiserte i 2014 en kryss-seksjonell studie hvor totalt 179 menn som frivillig hadde oppsøkt behandling for voldsatferd ble kartlagt i forhold til diagnostiske kriterier for psykiske lidelser (Askeland & Heir, 2014, s. 3). Studien viste at 70.9 % av mennene som deltok i undersøkelsen og som hadde fått tilbud om behandling oppfylte de diagnostiske kriteriene for minst en psykisk lidelse, hvorav den mest prevalente var depresjon (Askeland & Heir, 2014, s. 3). Videre ble kriteriene for angstlidelse oppfylt av 38.5 % av mennene, mens kriteriene for avhengighetslidelse tilknyttet rusmidler ble oppfylt av 40.2 %. En markant del av utvalget fikk også en signifikant skåre knyttet til suicidale tanker (Askeland & Heir, 2014, s. 3). Studien viste altså høy prevalens av psykisk morbiditet blant menn som frivillig mottok behandling fra klinikken Alternativ til vold, og det var angstlidelser, avhengighetslidelser og depressive lidelser som skilte seg ut som mest prevalente. På bakgrunn av disse funnene ser Askeland og Heir en klar sammenheng mellom psykopatologi og interpersonlig vold blant menn som de ikke fullt ut kan forklare. De spekulerer imidlertid i en sammenheng med mentale prosesser og svakheter knyttet til informasjonsprosessering på sosialt plan (Askeland & Heir, 2014, s 3). Avslutningsvis reflekterer de også rundt hvordan, og til hvilken grad voldsatferd og psykopatologi kan henge sammen med langtidseffekter av å tidligere ha blitt eksponert for vold i hjemmet gjennom barndommen, noe som ble tematisert i de to forhenværende artiklene.

3.4 Voldsutøvelse fra et kjønnsperspektiv

Vold er som vi tidligere har sett i denne oppgaven et begrep som innbefatter en rekke ulike momenter som kan tas stilling til på forskjellige vis. Det er imidlertid nødvendig for å oppnå en helhetlig forståelse av vold at man betrakter fenomenet både opp imot menn og kvinner, selv om kunnskapsgrunnlaget tilknyttet voldelige kvinner er mer sparsomt (Kvelling, 2011, s. 276).

Mangelen på litteratur som tar for seg kvinners voldsutøvelse er også noe Ryan Shorey og kolleger påpeker innledningsvis i sin studie av sammenhengen mellom impulsivitet, aggresjon og utøvelse av vold blant kvinner arrestert for vold i hjemmet (Shorey, Brasfield, Febres & Stuart, 2010, s. 2682). Utvalget i studien besto av 80 kvinner fra Rhode Island i USA som hadde blitt arrestert for vold i hjemmet og henvist av retten til behandlingsprogram for voldsatferd. Funnene i studien reflekterte en statistisk signifikant sammenheng mellom impulsivitet og psykisk og fysisk aggresjon hos kvinnene (Shorey et al., 2010, s. 2688). De oppdaget også at utslag på impulsivitet og høy skåre på aggresjon gjennom personlighetstester hadde signifikant sammenheng med interpersonlig vold (Ryan Shorey et al., 2010, s. 2688). Disse funnene er viktige fordi de belyser at korrelater som tidligere har vært fokusert mot menn også kan være gjeldende for kvinners utøvelse av vold. Det påpekes av forfatterne at videre forskning bør ta sikte på å utforske hvorvidt impulsivitet er en mekanisme som gjennom tidligere erfaring med misbruk i barndommen kan påvirke risikoen for aggresjon i voksen alder (Ryan Shorey et al., 2010, s. 2692). Dette har vi sett også tidligere i oppgaven bli nevnt av andre forskere som et sentralt aspekt som det trengs mer forskning på for å kunne forstå betydningen av.

En annen studie som mer direkte belyser voldstematikken opp mot kvinner som utøvere ble utført av Linda Marshall i 1992, hvor et spørreskjema ble distribuert til 587 mannlige universitetsstudenter i alderen 17 til 52 for å kartlegge mennenes erfaring og opplevelser tilknyttet voldsbruk av kvinner (Marshall, 1992). Spørreskjemaet inkluderte 46 ulike handlinger uthentet fra relevant litteratur om vold, hvor kun handlinger med et direkte eller indirekte element av fysisk vold ble inkludert. Disse handlingene representerte symbolsk vold, trusler om fysisk vold, utøvelsen av fysisk vold, samt seksuell vold (Marshall, 1992, s. 191). I sin oppsummering av studiet forteller forfatteren at de 46 handlingene som ble kartlagt er de samme som brukes for å måle menns vold mot kvinner, og de kan sammen kombineres til å skape åtte ulike dimensjoner av vold (Marshall, 1992, s. 201). Ved sammenligning av disse

dimensjonene for menn og kvinner fant forfatteren særlig en forskjell som hun vektlegger i konklusjonen. Denne forskjellen ligger i at det for kvinner var mer prevalent med bruk av verbale trusler om vold, mens det for menn var mer prevalent med bruk av andre typer voldsatferd (Marshall, 1992, s. 201). Dette henger sammen med det Kvello også skriver med hensyn til kjønnsforskjeller i voldsutøvelse, hvor det beskrives at kvinner i parforhold ofte viser mer relasjonell aggressivitet fremfor direkte vold (Kvello, 2011, s. 276). Kvello poengterer imidlertid at denne aggressiviteten kan være en utløsende faktor for mer direkte aggresjon hos andre med dårlige mestringsstrategier og svakt utviklet emosjonsregulering (Kvello, 2011, s. 276).

Dette temaet berøres også av Hanne Sogn og Ole Hjemdal, som i 2010 utarbeidet en rapport om vold mot menn i nære relasjoner fra et pilotprosjekt i samarbeid med Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (Sogn & Hjemdal, 2010). Rapporten kan ikke si noe om utbredelsen av menn som utsettes for vold i nære relasjoner, men den kan si noe om hvorvidt og til hvilken grad hjelpeapparatet er i kontakt med denne målgruppen og hvordan det arbeides med slike saker (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 7). Pilotprosjektet tok utgangspunkt i intervjuer med hjelpeinstanser hvor vold tematiseres, herunder blant annet et utvalg familievernkontor, konfliktråd, kritesenter og rådgivningskontorer for kriminalitetsofre (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 41). Gjennomgang av datamaterialet fra intervjuene ga indikasjoner på flere momenter som differensierer menn og kvinner som voldsoffer. Ett av disse momentene er at menn tilsynelatende er svært tilbakeholdne med å oppsøke hjelp og fortelle om vold som de har blitt utsatt for (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 86). Det presenteres en mulig forklaring på dette knyttet til at menn muligens har andre strategier som de tar i bruk for å håndtere sin situasjon fremfor å oppsøke hjelpeapparatet. I rapporten skisseres det at erfaringene fra intervjuprosessen indikerer at menn ikke oppsøker hjelp fordi det oppleves som belastende å skulle fortelle om det de har vært utsatt for (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 86). Flere av instansene som ble intervjuet fortalte at voldsutsatte menn kan være redd for selv å få ansvaret for volden som de har blitt utsatt for, de kan frykte konsekvenser som resultat av dette og de sitter ofte med en frykt for å ikke bli trodd (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 87). Instansene kunne også meddele at det for mange menn kan oppleves som både skamfullt, flaut og umandig å være offer for en voldshendelse, spesielt hvis det har blitt utøvd av en kvinnelig partner. Dette blir fungerende som en usynlig barriere for mennene når det gjelder å identifisere seg selv

som offer, da det strider med mannlige idealer og etablerte rolleforventninger i samfunnet (Sogn & Hjemdal, 2010, s. 87).

4.0 Resultater og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg forsøke å trekke fram og drøfte de mest sentrale aspektene tilknyttet det teoretiske fundamentet jeg har valgt å bygge oppgaven på. Problemstillingen for denne oppgaven er som tidligere nevnt:

«Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?»

4.1 En omforent definisjon av vold

Vi har tidligere sett på hvordan det å ha en klar operasjonalisering av voldsbegrepet er sentralt for å kunne nyansere mellom ulike typer handlinger og former for vold, samt hvordan disse kan forstås. Videre har vi sett at det finnes noen risikofaktorer som har en klar assosiasjon til voldsatferd, samt at det finnes noen forskjeller i hvordan menn og kvinner utøver vold. Jeg vil nå gå tilbake til selve definisjonen av vold for å vurdere hvorvidt det er mulig å oppnå en omforent definisjon av begrepet.

Innledningsvis i teorikapittelet av denne oppgaven ble det tatt sikte på å definere voldsbegrepet for å ha et utgangspunkt for videre utforskning av fenomenet. Det ble presentert en definisjon fra Per Isdal og en fra Sherry Hamby i et forsøk på å belyse at forskere og profesjonsutøvere ofte kan jobbe med samme tematikk uten nødvendigvis å jobbe ut ifra samme forståelse. Isdal valgte en tilnærming hvor han kategoriserer vold i fem ulike undergrupper og derfra definerer hver enkelt av dem, mens Hamby hadde en mer generell tilnærming hvor selve voldsbegrepet ble diskutert mer helhetlig i forhold til hvordan det kan inkorporere alle de ulike elementene som utgjør voldshandlinger. Ved gjennomgang av Isdal sine respektive definisjoner ser man at han i sine beskrivelser av voldsatferd bruker ord og setninger som «mot sin vilje», «makt», «smerter», «skremmer», «krenker», «styre», «dominere» og «bakenforliggende trussel» (Isdal, 2020, s. 41-69). Dette er verdiladede ord som brukes for å markere at disse handlingene har en negativ undertone og at de representerer noe som for den generelle allmennheten ikke er ønskelig atferd å være på mottakerenden av. Hvis man ser dette opp imot hva Hamby legger som definisjonsgrunnlag for vold, som er at

handlingene må være unødige, intensjonelle, uønsket og skadelige, kan man raskt se noen fellestrekk. Man kan trekke linjer mellom Isdals karakterisering av vold som skremmende, krenkende og smertende og se at dette faller inn under Hamby sine kriterier om at handlingene må være skadelige og uønsket, mens kriteriene knyttet til intensjonalitet og at handlingene må være unødige kan være noe mer utfordrende å forene. Hamby påpeker selv at intensjonskriteriet kan skape utfordringer, da intensjon om noe fordrer både mental kapasitet til å planlegge og til en viss grad å visualisere potensielle utfall, samt at det må foreligge en bakenforliggende motivasjon som fasiliterer handlingen for å oppnå dette utfallet (Hamby, 2017, s. 175). Dette kan skape utfordringer i vurdering av meningsinnholdet i en handling med hensyn til at det ofte kun er personen som selv utfører handlingen som faktisk vet hva som ligger bak som motivator og utløser (Hamby, 2017, s. 175). I forhold til Hamby sitt andre kriterium knyttet til at handlingen må være unødig, så er dette også problematisk i kraft av at nødvendigheten for noe ikke er en statisk eller konstant faktor som kan generaliseres utenfor det enkelte individ, men eksisterer i kraft av rammene rundt hver enkelt person (Hamby, 2017, s. 170).

Et lignende perspektiv kan man finne av Marius Råkil som i sin bok om menns vold mot kvinner selv forsøker å definere voldsbegrepet, men samtidig problematiserer dette med hensyn til at definisjoner ofte ikke er tilstrekkelig sensitive overfor relativiteten til et begrep, eksempelvis i forhold til tid, sted og kultur (Råkil, 2002, s. 189). Råkil benytter selv en teoretisk arbeidsdefinisjon av vold som en fysisk, psykisk eller sosial virksomhet hvor metoder som makt og hersketeknikker benyttes destruktivt med det formål å plage, skade, true eller krenke en eller flere andre personer (Råkil, 2002, s. 189). I definisjonen skaper han også rom for at den som utøver disse handlingene kan ha som mål å undertrykke, nedvurdere eller svekke en annen persons sosiale posisjon (Råkil, 2002, s. 189). Fra et slikt ståsted kan man se fellestrekk til både Isdal og Hamby, hvor især Hamby i sin diskusjon om nødvendighetskriteriet til vold beskriver mobbing som en ofte anvendt teknikk for å løfte egen sosial status ved å svekke en annens (Hamby, 2017, s. 170). Dette er en form for maktutøvelse som også Isdal har fokus på, da han helt grunnleggende ser på vold som relasjonelle handlinger hvor essensen ligger i makt (Isdal, 2020, s. 38).

Ved gjennomgang av perspektivene til disse ovennevnte aktørene kan man se noen ulikheter i definisjonene som benyttes om vold, men samtidig at kjerneelementene stort sett er de samme. Vold er som tidligere nevnt av både Isdal og Råkil noe som må betraktes

kontekstuellt. På bakgrunn av dette er det problematisk å skulle skape en enkelt definisjon av begrepet som vil være urokkelig i alle kommende år. Både mennesker, fenomener og kulturer forandrer seg over tid, og definisjoner må også følge denne utviklingen for å være dekkende for det de skal beskrive.

4.2 Kan man predikere et individs bruk av vold?

Som tidligere nevnt i oppgaven finnes det flere faktorer som gjennom forskning har vist seg å ha en assosiasjon til utøvelse av vold, blant annet psykiske lidelser, rus og tidligere erfaringer tilknyttet det å ha vært offer for eller vitne til utøvelse av vold. I dette segmentet vil jeg drøfte hvorvidt disse risikofaktorene faktisk kan ha betydning for predikering av voldsatferd.

Det finnes ifølge Askeland og kolleger sterke holdepunkt for at psykiske lidelser og tidligere erfaringer med familiær vold har en sammenheng med voldsutøvelse, men de legger vekt på at disse faktorene kun utgjør en del av en mer helhetlig risikovurdering (Askeland & Heir, 2014, s. 4). Dette forsterkes av Øyvind Kvello, som i sin bok om barn i risiko blant annet skriver om partnervold og risikofaktorer (Kvello, 2011). Kvello viser til en sjekklister som av psykologer og behandlere benyttes for å kartlegge de viktigste faktorene tilknyttet det å predikere eller bedømme risikoen for voldelighet. I sjekklisten listes forhold som må kartlegges på flere ulike nivå, herunder medfødte trekk, karakteristika i atferdsvansker gjennom oppveksten, forståelse av seg selv og andre, personens framtoning og indikasjoner tilknyttet tidligere voldelighet (Kvello, 2011, s. 281). Alle disse faktorene kan sammen, men ikke hver for seg, bidra til å gi behandlere et innblikk i de viktigste risiko- og beskyttelsesfaktorene knyttet til utvikling av voldelighet (Kvello, 2011, s. 279). Disse faktorene er utarbeidet med utgangspunkt i sammenhenger som gjennom mange år med forskning har vist seg å være forholdsvis stabile (Kvello, 2011, s. 279). Det finnes imidlertid også andre faktorer som med hensyn til partnervold er relevante, deriblant antall barn foreldre har og alderen på disse barna. Kvello beskriver at partnervold har vist seg å være mer utbredt blant foreldre til barn under seks år og i familier bestående av mer enn ett barn (Kvello, 2011, s. 278). Denne forekomsten knyttes opp mot at foreldre som har barn under seks år ofte er unge foreldre og at tidligere forskning har gitt indikasjon på at unge par er mest voldelige (Kvello, 2011, s. 278). Videre beskrives sammenhengen mellom antall barn og voldelighet med utgangspunkt i at mange barnerike familier i vestlige land er knyttet til lavere sosial klasse, som videre er en identifisert risikofaktor tilknyttet partnervold (Kvello, 2011, s. 281). Disse nevnte forholdene representerer imidlertid kun forskjellige bruddstykker som må settes

sammen for å kunne gi en indikasjon av risikoen for voldshandlinger (Kvello, 2011, s. 279).

Hvorvidt vold kan predikeres er noe som også tematiseres i en studie av Ernst Wenk og kolleger, hvor de forsøkte å utvikle et klassifiseringssystem for å estimere voldspotensial med tilstrekkelig nøyaktighet til å være nyttig i preventive behandlingsprogram (Wenk, Robison & Smith, 1972). De poengterer at noe av utfordringen knyttet til det å predikere vold ligger fundamentalt forankret i fenomenets natur, nemlig at vold vanligvis bryter seg fram i krisesituasjoner (Wenk et al., 1972, s. 401). I slike omstendigheter er det hvordan handlingene i krisesituasjonen klassifiseres som blir viktig, noe som vil variere i stor grad dersom man ikke har en forent forståelse av hva som faktisk inngår i begrepet (Wenk et al., 1972, s. 401). Det er ifølge Wenk og kolleger i forståelsen og klassifiseringen av handlinger som voldelige eller ikke-voldelige at mange av utfordringene ligger, med den konsekvens at en stor del av voldsatferden som hadde vært ønskelig å kunne predikere aldri blir fanget opp (Wenk et al., 1972, s. 401). Dette får videre implikasjoner for den volden som faktisk blir fanget opp, da denne med hensyn til mørketallene ikke kan sies å være representativ for fenomenets totale forekomst (Wenk et al., 1972, s. 401).

4.3 En helhetlig forståelse av vold

Det vil nå tas utgangspunkt i tidligere nevnt litteratur om hvordan man kan forstå vold, samtidig som det vil tillegges fokus til å se dette opp imot en anerkjent teoretisk modell hvor institusjoner og systemer gis rom til å utforskes i kraft av påvirkningen det har på et fenomen. Denne modellen stammer fra Uri Bronfenbrenner og presenteres som en økologisk utviklingsmodell som belyser effekter tilknyttet samhandlingen mellom menneske og miljø (Bronfenbrenner, 1979).

Modellen kategoriserer miljøfaktorer i ulike system på individuelt nivå, mikronivå, mesonivå, eksonivå og til slutt det som kalles makronivå (Bronfenbrenner, 1979, s. 9). Mikrosystemet omhandler mellommenneskelige samhandlinger mellom individet og dets umiddelbare miljø, som eksempelvis venner, familie og arbeidsplass (Bronfenbrenner, 1979, s. 9). Mesonivået på den annen side ser på forbindelsene mellom to eller flere mikrosystem hvor individet aktivt deltar, som eksempelvis relasjoner i hjemmet, på skolen eller i lokalsamfunnet (Bronfenbrenner, 1979, s. 8). Påfølgende nivå er eksosystemet, som omfattes av systemer hvor individet selv ikke direkte deltar, men som likevel har påvirkning og får konsekvenser

for individets utvikling i mikrosystemet (Bronfenbrenner, 1979, s. 8). Disse nivåene utgjør til sammen det Bronfenbrenner kaller makrosystemet, som er et overordnet sosialt og kulturelt rammeverk som er retningsgivende for et individs utvikling i de andre systemene (Bronfenbrenner, 1979, s. 8).

Mary Ann Hollingsworth og kolleger har benyttet denne modellen i kontekst av vold og peker blant annet på at tiltak rettet mot å forhindre voldsutøvelse har hatt et overveiende fokus på individnivå og lite fokus rettet mot kultur, kontekst og samhandlingen mellom individer og system (Hollingsworth, Chan, Espelage & Mitchell, 2016, s. 22). Det beskrives at dette bunner ut i en form for neglisjering av makronivået på bakgrunn av at kollektive påvirkningskrefter anses som mindre utslagsgivende enn mer proksimale faktorer som forholdet mellom foreldre og et barn (Hollingsworth et al., 2016, s. 23). De argumenterer imidlertid for at disse påvirkningskreftene som hører inn under makronivået, som eksempelvis kultur og normer, påvirker de mer proksimale systemene i større grad enn det mye av tidligere forskning erkjenner (Hollingsworth et al., 2016, s. 23). Med utgangspunkt i dette kan man forsøke å trekke linjer til det som Isdal i sin bok kaller skjebneforklaringer, som er en mulig forståelsesramme for å få innsikt i både hvordan den som utøver vold og den som er offer for vold kan tolke disse handlingene (Isdal, 2020, s. 211). Disse skjebneforklaringene beskrives av Isdal som noe mennesker benytter i møte med fenomener som kan skape avmakt, hvor det konstrueres en forståelse eller et meningsinnhold som tilfaller noe håndgripelig (Isdal, 2020, s. 211). Isdal beskriver i tillegg at vold må forstås i lys av livsbetingelsene som et individ har utviklet seg i og som vedkommende har måttet mestre (Isdal, 2020, s. 213). En slik beskrivelse peker i retning av det Hollingsworth og kolleger bemerker som i behov for et forsterket fokus, nemlig hvilke forhold som har skapt rammene for et individs utvikling i samfunnet (Hollingsworth et al., 2016, s. 23). De begrunner dette blant annet med at synspunkter tilknyttet hva som utgjør en god oppdragerstil i stor grad kan variere på tvers av kulturelle grupper ettersom atferd til dels blir påvirket av kulturelle normer (Hollingsworth et al., 2016, s. 23).

En annen studie som tilnærmer seg dette kommer fra Ida Strøm og kolleger som undersøkte voldens sosiale kontekst og presenterte refleksjoner om at et individs mikrosystem må sees i sammenheng med at det kan representere en arena hvor et individ i sin barndom kan ha opplevd vold (Strøm, Hjemdal, Myhre, Wentzel-Larsen & Thoresen, 2017, s. 2212). De postulerer også at faktorer på mikronivå må sees i sammenheng med eksosystemet og

eksemplifiserer dette med at det å være avhengig av sosial stønad kan forme hvilke typer interaksjoner en person velger å inngå i på mikronivå (Strøm et al., 2017, s. 2212). Det skisseres av Strøm og kolleger at et individs relasjoner og interaksjoner på tvers av de sosiale systemene som Bronfenbrenner lanserte kan påvirkes av en rekke faktorer og at dette videre kan ha en effekt tilknyttet voldsatferd (Strøm, Hjemdal, Myhre, Wentzel-Larsen & Thoresen, 2017, s. 2212).

5.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse min problemstilling som var som følger:

«Hvilke risikofaktorer kan predikere menn og kvinners bruk av vold som uttrykksform?»

Jeg har presentert forskning og relevant litteratur som viser sammenhenger mellom voldsbruk og psykisk helse, samt at erfaringer fra barndom og ungdomsår kan ha stor innvirkning på et individs handlingsmønster i voksen alder. Jeg har i tillegg presentert teori som peker på forskjeller mellom menn og kvinner når det kommer til voldsbruk og forsøkt å skape et forståelsesgrunnlag for voldsbegrepet. Gjennomgangen og drøftelsen av teorien jeg har benyttet meg av i denne oppgaven har gitt meg en større forståelse for hvor mange momenter som kan knyttes opp mot vold, og samtidig hvor mye som fortsatt gjenstår å utforske nærmere. Det finnes risikofaktorer som kan predikere vold til en viss grad, men dette er på ingen måte ensbetydende med at vold er den eneste utvei for de som favnes av disse. Risikofaktorene kan benyttes som et hjelpemiddel i arbeid med både voldsutøvere og ofre for vold, men de vil også måtte revideres gjennom årenes løp for å skape rom for de sammenhengene som forskning kan belyse, men som fortsatt er ukjente for oss.

5.1 Bibliografi

Askeland, I. R., Evang, A & Heir, T. (2010). Association of Violence Against Partner and Former Victim Experiences: A Sample of Clients Voluntarily Attending Therapy. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(6), 1095-1110. <https://doi.org/10.1177/0886260510368152>

Askeland, I. R. & Heir, T. (2014). Psychiatric disorders among men voluntarily in treatment for violent behaviour: A cross-sectional study. *BMJ Open*, 4(4), 1-5. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2013-004485>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 15. juni). *Om voldsutøverne*. Bufdir. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/krisesentertilbud_et_i_norske_kommuner/om_voldsutoverne/

Bronfenbrenner, U. (1981). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, UNITED STATES: Harvard University Press.

Carr, J. L. & VanDeusen, K. M. (2002). The Relationship Between Family of Origin Violence and Dating Violence in College Men. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(6), 630-646. <https://doi.org/10.1177/0886260502017006003>

Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal Akademisk
Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B., & Kleppe, L. C. (Red.). (2016). *Sosialt arbeid: En grunnbok*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS

Hamby, S. (2017). On defining violence, and why it matters. *Psychology of Violence*, 7(2), 167–180. <https://doi.org/10.1037/vio0000117>

Hollingsworth, M. A., Chan, W. Y., Espelage, D. L. & Mitchell, K. J. (2016). Preventing Violence in Context: The Importance of Culture for Implementing Systemic Change. *Psychology of Violence*, 6(1), 22-26. <https://doi.org/10.1037/vio0000021>

Isdal, P. (2020). *Meningen med Volden* (2. Utg.). Kommuneforlaget.

- Kvello, Ø. (2011). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (1. utg.). Gyldendal Akademisk
- Marshall, L. L. (1992). The Severity of Violence Against Men Scales. *Journal of Family Violence*, 7(3), 189–203. <https://doi.org/10.1007/BF00979027>
- Narud, K. (2014). *Vold mot kvinner* (1. utg.). Cappelen Damm Akademisk
- Råkil, M. (2002). *Menns vold mot kvinner* (1. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Shorey, R. C., Brasfield, H., Febres, J. & Stuart, G. L. (2010). The Association Between Impulsivity, Trait Anger, and the Perpetration of Intimate Partner and General Violence Among Women Arrested for Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(13), 2681-2697. <https://doi.org/10.1177/0886260510388289>
- Shulman, L. (2016). *Kunsten å hjelpe: Individuer og familier* (1. utg.). Gyldendal Akademisk
- Sogn, H. & Hjemdal, O. K. (2010). *Vold mot menn i nære relasjoner: Kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
- Strøm, I. F., Hjemdal, O. K., Myhre, M. C., Wentzel-Larsen, T. & Thoresen, S. (2017). The Social Context of Violence: A Study of Repeated Victimization in Adolescents and Young Adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(11-12), 2210-2235. <https://doi.org/10.1177/0886260517696867>
- Trondheim kommune. (2021). *Vold blant barn og unge i Trondheim* (SLT-rapport 156747). Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak SLT.
- Weber, M. (2010). *Makt og byråkrati* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Wenk, E. A., Robison, J. O. & Smith, G. W. (1972). Can Violence Be Predicted? *Journal of Crime & Delinquency*, 18(4), 393-402. <https://doi.org/10.1177/001112877201800408>

